

Tisoč in ena zgodba o šoli Svetega Antona

Avtorica: Frida Dovnik Mravljak. Sveti Anton na Pohorju : Krajevna skupnost Sv. Anton na Pohorju, 2019, 151 strani

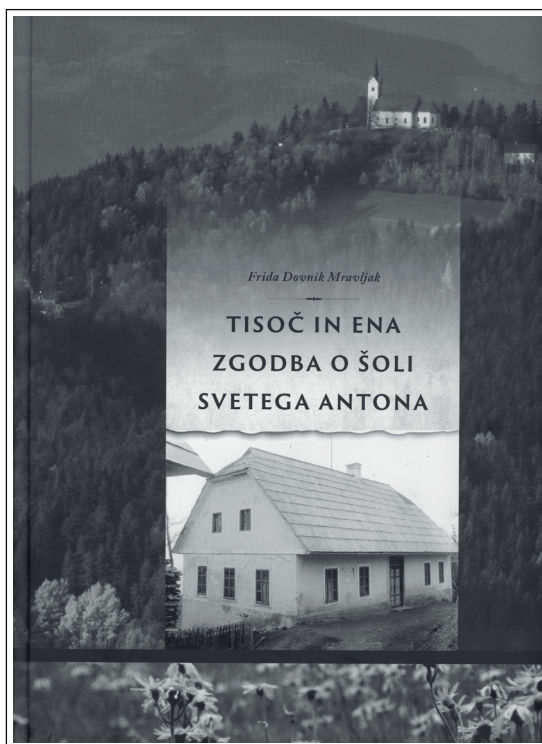
»Marljiv in moder učitelj človeškemu rodu koristi bolj kakor najslavnejši vojskovodja.« (A. M. Slomšek)

Knjiga *Tisoč in ena zgodba o šoli Svetega Antona* bralca že na prvi pogled razvaja s čudovitimi fotografskimi posnetki kraja Sveti Anton na Pohorju in ga na ta način pritegne, da si zanjo vzame več časa in jo prebere. Avtorica knjige Frida Dovnjak Mravljak je na tamkajšnji šoli kot učiteljica službovala 12 let (od 1963 do 1973 ter od 1984 do 1986), zato je iz njene pripovedi mogoče razbrati osebno in čustveno vpletenost v zgodovinsko dogajanje tako na šoli kot v kraju. Dr. Zdravko Zupančič je v uvodni besedi zapisal, da je s pričujočo knjigo »postavljen šolski spomenik«, ki je izčrpen in trajen.

Povezanost šole in kraja pride najbolj do izraza prav pri majhnih podeželskih vaseh, kjer je vključenost vseh generacij in stanov ključno gonilo kulturnega razvoja. To potrjuje tudi zgodovina vasi Sveti Anton na Pohorju. Boj za pridobitev, obnovo in nazadnje za ohranitev šole so učitelji in vaščani bili skupaj vse do leta 1992, ko so morali šolo zaradi praznjenja podeželja zapreti. Po zaslugi kulturno zavednih Antončanov si je od leta 2009 v mežnariji župnijske cerkve mogoče ogledati mali muzej, ki z eksponati, dokumenti in fotografijami priča o živi povezanosti šolskega življenja in vsakdana domačinov.

Šola v kraju Sveti Anton na Pohorju je delovala 150 let, in sicer od šolskih let 1841/42 do 1991/92. Osrednji del knjige je avtorica namenila temeljitemu kronološkemu pregledu zgodovine tamkajšnje šole in opisu krajevnih ter širših družbenih razmer, ki so vplivale na potek dogodkov od sredine 19. stoletja do osamosvojitve Slovenije in zaprtja antonske šole.

V opisu kraja in njegove preteklosti izvemo, da so pobo-

Tisoč in ena zgodba o šoli Svetega Antona,
naslovnica

čja Svetega Antona nekdanj dajala kruh le najbolj trdnemu kmečkemu prebivalstvu. Kmetom je poleg živine in poljedelstva pomemben vir dohodka predstavljal tudi les. Cerkevica svetega Antona na vrhu hriba je bila pomembno romarsko središče, kamor so se vsako leto 13. junija, na god sv. Antona Padovanskega, zgrinjale dolge procesije.

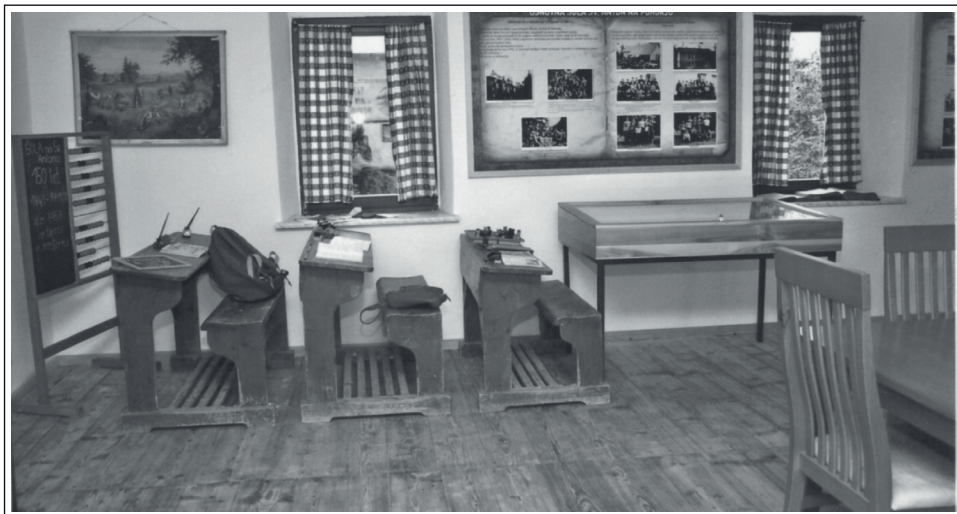
Pred ustanovitvijo redne šole na Svetem Antonu so nedeljske šole predstavljale edino obliko izobraževanja. Poleg otrok so se pouka ob nedeljah udeleževali tudi odrasli. V kraju je med tamkajšnjimi duhovniki in ljudstvom vladalo splošno odobravanje takega načina šolanja, k čemur je najbrž veliko prispevalo dejstvo, da je v bližnji Vuzenici od leta 1838 do 1844 služboval Anton Martin Slomšek. Po letu 1869, ko je v veljavo stopil državni ljudskošolski zakon, je šola doživljala velik pritisk ponemčevanja. V tej situaciji je veliko vlogo odigral župan Franc Mravljak, ki se je uspešno zavzemal za ohranitev pouka v slovenščini.

Sprva je šolskemu namenu služila majhna lesena hišica v bližini župnijske cerkve, ki jo je kmalu nadomestila nova, večja cerkovnikova hiša. Leta 1874 je velik požar uničil cerkev, župnišče in cerkovnikovo hišo, tedanjo šolo. Na pogorišču so tri leta pozneje zgradili novo šolsko stavbo, v kateri je pouk potekal do druge svetovne vojne.

Službovanja v odročnih krajih se je marsikateri učitelj raje izogibal, tisti, ki so uspešno kljubovali težkim razmeram, so se pa upravičeno zapisali v zgodovino šole in kraja. Avtorica knjige med učitelji izpostavi Ivana Štiblerja, ki je tu služboval kar 37 let (od 1886 do 1923). Franc Mravljak ga je v svojih spominih na šolo opisal takole: *»Učitelj je bil strog, imel je poraščeno brado in mustače. Vedno je bil urejen in lepo oblečen. S pomočjo palice je vlival znanje v glavice mladih Pohorcev.«*

Med prvo svetovno vojno so vaščani trpeli lakoto, kosila je tudi gripa. Pouk je bil kljub razmeram dokaj reden. Čas Kraljevine SHS je za kmete še vedno pomenil trd boj za preživetje, šolsko življenje pa je začelo v tem obdobju teči bolj mirno in spodbudno: za šolsko blaginjo je namreč začela skrbeti občina, učitelji so se intenzivno vključevali v krajevno kulturno življenje. Šola na Svetem Antonu je postala dvorazrednica, saj jo je obiskovalo kar 83 otrok. Učitelj Ivan Štibler je v času svojega delovanja uredil šolski vrt v terasah, kjer so med drugim organizirali tudi tečaj sadjarstva.

Druga svetovna vojna je povzročila začasno popolno zaprtje šole na Svetem Antonu, dokler niso leta 1942 začeli tu poučevati nemški učitelji. Že naslednje leto so zaradi vedno pogostejšega prihajanja partizanov v kraj učitelji v strahu prekinili pouk. Leta 1944 so partizani požgali šolsko poslopje in kraj je zopet nekaj časa ostal brez pouka. Leta 1946 je bil sestavljen gradbeni odbor za obnovo požgane šole, vendar je pouk vseeno še nadaljnjih 13 let potekal v bornih prostorih stare mežnarije. Po vojni so na šoli potekali tečaji za izpopolnitev osnovnošolske izobrazbe, s katerimi se je poskušalo nadoknaditi med vojno zamujeno šolanje. Verouk je v povojnih letih na Svetem Antonu poučeval zelo priljubljen župnik Štefan Zemljič, ki se je aktivno vključeval v kulturno življenje kraja, predvsem s

Rekonstrukcija stare šolske učilnice na razstavi Šolska, cerkvena in civilno-upravna podoba Svetega Antona skozi čas v prostorih mežnarije ob župnijski cerkvi svetega Antona na Pohorju

svojim glasbenim znanjem: ustanavljal je zборе, učil je nadarjene posameznike orgljanja, organiziral je koncerte ... Tedanji učitelj Bogdan Železnik se je moral zaradi druženja z župnikom večkrat zagovarjati pred okrajnim komitejem ZK: »Skupaj pojeva in igrava z župnikom pol ure partizanske pesmi, nato pol ure cerkvene.« Učitelji, ki so po vojni učili na tukajšnji šoli, so morali biti pri delu zelo iznajdljivi, saj učnih pripomočkov ni bilo, učbeniki in knjige pa so skupaj s šolo pogoreli.

Leta 1958 je bila na Svetem Antonu zgrajena nova šolska stavba. Slovesnost odprtja nove šole in vsa druga šolska praznovanja so bila pripravljena v duhu načel nove države. Šolski otroci so bili sprejeti med cicibane, pionirje in mladince, ki so na slovesnostih nastopali z recitacijami, petjem in plesom. Skupaj z novo šolsko stavbo je kraj dobil tudi šolsko knjižnico, ki je sčasoma postala dobro založena z mladinsko in strokovno literaturo ter z leposlovjem, zato so jo redno obiskovali tudi odrasli krajani.

Osnovna šola Sveti Anton na Pohorju se je leta 1946 preimenovala v Osnovno šolo Planina na Pohorju, leta 1962 pa je postala podružnica Osnovne šole Radlje ob Dravi. Večino časa je bil na podružnici zaposlen le po en učitelj/učiteljica, zato je moral biti pouk razdeljen na dopoldansko in popoldansko izmeno. Učitelji so se specializirali tudi za vodenje kombiniranega pouka, tj. za hkratno poučevanje različnih razredov v istem oddelku, kar predstavlja precejšen organizacijski zalogaj. Po letu 1970 je število učencev na šoli začelo strmo padati. Zadnje šolsko leto 1991/92 so šolo na Svetem Antonu obiskovali samo še štirje učenci, zato so jo s tem letom zaprli. Ker je šolska stavba začela samevati in propadati, so jo Antončani s prostovoljnim delom obnovili in spremenili v Dom krajanov.

V knjigi *Tisoč in ena zgodba o šoli Svetega Antona* je kronološka predstavitev dopolnjena še z razpredelnicami o številu otrok v posameznih letih, s seznamami učiteljev in veroučiteljev (duhovnikov) ter čistilk, kuharic in ravnateljev. Za raziskovalce in poznavalce zgodovine šole in kraja Sveti Anton razpredelnice pomenijo bližnjico do nekaterih podatkov. Posebno vrednost pa knjigi dodajo pripovedni zapisi nekdanjih učiteljev in učencev, ki jih na Osnovno šolo Sv. Anton na Pohorju vežejo mladostni spomini.

Čeprav je šola na Svetem Antonu zaprta že 27 let, se krajani zavedajo, da je pomemben del njihove kulturne zgodovine in da je na svoj način sooblikovala njihovo identiteto. Zato so v prostorih mežnarije ob župnijski cerkvi leta 2009 postavili stalno razstavo z naslovom *Šolska, cerkvena in civilno-upravna podoba Sv. Antona skozi čas*, katere osrednji del predstavlja prav rekonstrukcija šolske učilnice z zanimivimi in avtentičnimi predmeti iz šolske zgodovine.

Polona Koželj